

Зоран Љ. Николић

ГРАД ТАЈНИ

Copyright © 2011 Зоран Љ. Николић
Copyright © 2011 овог издања, ЛАГУНА

Сваку цивилизацију краси нека грађевина или макар „свети“ камен. Тако и у Србији постоји прича о једном од њих, а мени су је пренеле старије колеге које су слушале сликовито, кафанско приповедање Бранка В. Радичевића. Тај камен био је, према његовој причи, незграпна, укриво положена надгробна плоча, а речи уклесане на њој обраћале би се добронамерном пролазнику: „Путниче намерниче, ево ме како трулим у српској земљи, па не буди ти заповеђено, окрени камен на другу страну, ужасно ме притиска.“ Када би „путник намерник“, потрешен покојниковим епитафом, урадио како му је наложено, са друге стране дочекао би га нови натпис: „Хајде, врати сад камен као што је био, па да опет некога пређемо.“

1.

На београдски аеродром „Никола Тесла“ чешће сам долазио да некога сачекам или испратим него да бих некуда отпутовао. Није ми било суђено да често одлазим далеко, па ми авион није био потребан као превозно средство. Мада сам стално био у покрету, чак и природом мог новинарског посла, свуда где сам се кретао био је довољан аутомобил или аутобус. Понекад воз, који је на размеђу миленијума ипак био више архаично превозно средство јер се ни пруга ни вагони деценијама нису мењали. Једино што су умели било је да остаре.

Зато сам се на аеродрому осећао помало као странац, посебно се лоше уклапајући међу такозване пословне људе. Разумео сам потребу да захуктала цивилизација изнедри нове професије чија је искључива сврха да се баве стварањем пара или простим мотањем око њих, али на мене то није остављало богзна какав утисак.

Био је тежак и влажан мајски дан, а гломазне зграде, попут аеродромске, које уоквирују велики, затворен

простор, најбоље скупљају спарину, па смо сви, чекајући лет из Париза, били мало нервозни. Вероватно понајвише ја, јер нисам знао кога чекам. Сигурно сам изгледао збуњено држећи у руци таблу на којој су била имена Мари Ан Фонтен и Клаус Моргенштерн. Био сам спреман да је покажем у тренутку када путници изађу кроз капију на којој је писало „страни доласци“ и да привучем пажњу својих гостију, археолога из Европе, који је требало да се прикључе заједничком истраживању.

Мада сам био врло скептичан према послу који ме је очекивао наредних недеља, још више сам био нервозан зато што нисам знао са ким ћу га радити, а понајмање зашто ми тако нешто уопште треба. Чика Мајкл је одредио ово двоје поменутих, из неких само њему знаних разлога, да буду експерти током ископавања, а мене је изабрао зато што сам му се због нечега допао. Тај избор, односно питање откуд ја у овој екипи, био ми је највећа непознаница, тим пре што сам био поприлично намћорасто расположен последњих месеци.

Али ето, тако се наместило и сада смо нас троје, уз пратећи тим људи који би требало да буду логистика овом експерименту, започели археолошку авантуру чији исход нисам ни слутио, а још мање сам веровао да би нешто паметно из свега могло да се изроди.

Без обзира на то у шта се упуштам, увек имам слутњу о исходу онога што ме чека. Није важно да ли очекујем нешто позитивно или негативно, увек када кренем на пут, имам неки јак предосећај везан за његово исходиште. Овог пута, преиспитујући себе, схватио сам да не осећам ништа...

2.

За све је био крив „чика Мајкл“, како сам га у прво време звао, односно Михајло Поповић, човек који је већ педесет година живео у Америци, а сада је имао довољно новца да, поред озбиљних година и још озбиљнијег утицаја преко Атлантика, покуша да оствари неке своје дечачке снове.

Са њим сам започео лепо дружење када је дошао на промоцију моје прве књиге која је истраживала тајне заборављеног Београда. Он је тада био у посети завичају који дуго није видео, а најава коју је видео у штампи привукла му је пажњу.

Тада нисам био свестан колико дубоко сам загазио у сентимент неких људи који су имали јасна сећања на пределе и забита места које сам у књизи описивао. Они су у заборављени простор некадашњег града узидали део младости, а она их је, вребајући иза неких заборављених ћошкова, приморавала да се с времена на време у њу врате. Тако је чика Мајкл видео у мени обресе свог,

младачког ентузијазма, а то је трајало и сада, када сам загазио у зрелих четрдесет година. Додуше, он је имао око седамдесет, што му је давало значајно преимућство, и онолико пара колико ја нећу видети никад, па је одмах на почетку нашег дружења већ било два нула за њега. Као што рекох, ја новац нисам осећао као капиталну предност и нисам се улагивао Мајклу само зато што га има, већ сам, напротив, умео на то и да се обрецнем, што га није вређало, већ је умело да у њему изазове чак и неку врсту симпатије. У томе нисам претеривао, али не због пара и раскоши којој је био склон, већ пре због поштовања према његовим годинама и чињеници да је био вршњак мог оца.

Аверзија коју сам осећао према новцу била је двојака. Са једне стране, заиста су ми се смучили они који су прихватили живот само и искључиво као робију током које треба прикупити довољно пара, а истовремено су знали да им никада није довољно, али са друге стране, искрено сам патио јер га и сам нисам имао онолико колико ми треба. Проблем са људима који су сишли са истог калупа са којег и ја јесте у томе што нису посветили живот искључиво зарађивању, у ком случају би, можда, некако и стекли значајнији иметак.

Знао сам: када би Господ сваком човеку дао да сачини листу својих жеља и прохтева, а затим учинио да се све те жеље баш свима некако испуне, за неколико година би на планети поново беснео рат због некога ко је незадовољан расподелом.

Мајкл је препознао ту моју особину и она га није одушевила. Његов живот је био сушта дисциплина, али је, као нека врста мецене мене могао да употреби, док би

гледао себе од пре три деценије како се бави оним што воли, а не оним што мора. Док је био млад штедео је за мирну старост, а када је остарио покушавао је за исте паре да се врати у младост. Видео је мој таленат који га је водио у прошлост и био је спреман да плати за ту услугу.

Ја сам имао неку своју временску рупу у коју бих упадао с времена на време и тада бих осећао некада постојеће пределе свог града и људе који су у њему живели. Тај таленат сам добио од Бога и нисам увек био срећан због тог дара, јер сам често имао чудна сновиђења и доживљавао јасне обресе улица, зграда и људи који су некада постојали. У мојим визијама се све понекад оцртавало толико верно да сам, чини ми се, у неким тренуцима могао да призовем и мирисе те заборављене вароши.

Људе који су некада настањивали Београд нисам доживљавао само као сушту прошлост и гомилу костију које су сада посејане по његовим знаним и незнатим гробљима. Осећао сам их узидане у здања која су их надживела, у старе бродове који су се још мотали београдским рекама или су немарно остављени остали да труле на његовим обалама... Имао сам тренутке када бих затворио очи и могао јасно да их видим. То су била чудна стања када човеку дубоко зароњеном у мисли, осим звезде која је види од сопственог крвотока на затвореним капцима и буке коју ствара тишина у ушима, однекуд изникну прецизне слике и јасни предели града чију прошлост је заволео мада никада није боравио у њој. Даме би шетале у дугим кринолинама, а господа куцкала по тек покислом плочнику штаповима којима би обележавала кораке. Сиротиња би просила на улици у ритаму, запреге би тандркале по увек лоше одржаваној калдрми,

а сељаци се гласно хвалили ониме што су изложили на пијаци. Ратници, тако често окупљени на бедемима мог града, седели би у рововима и у паузама би међу прстима гњечили ваши или играли карте, како би убили време пред наступајућу битку која би после могла да убије њих.

Могао сам да призовем атмосферу боемских кафана, тачно сам видео како су конобари убацивали цепанице у пећ која је грејала госте у зимско време и служили јела која данас нису примерена монденским ресторанима. Осећао сам загушљивост од дуванског дима и лепљивост чаша у које је било сипано вино, као и светлост фењера која се пробација кроз црвенкаст садржај у чаши правећи трепераве одсјаје на зиду. У свему томе сам налазио неугасле сокове страсти према постојању, и нисам се мирио да је живот мојих предака тек тако прошао, да га сада више нема.

Чини ми се да сам једном уснио причу, или сам је негде чуо – па ако је тако, нека ми аутор опрости што сам заборавио чија је – како на Небу, међу покојницима, буде нека врста празника када их се неко сети и обиђе им гроб или упали свећу за душу. Недуго по доласку на други свет, за свеже упокојене та су славља нешто чешћа, али како време пролази тако се и она озбиљно прореди. Када су покојници већ дуго тамо, светковине се више не приређују. Они који су оставили неки траг на планети имају привилегију да их се о значајним годишњицама рођења или смрти поново неко сети у знак поштовања према делу које су оставили за собом, али и то је реткост и више је везана за неко декларативно поштовање. Осећај љубави и искреног недостајања више не постоји. Тада, ваљда, и тамо знају да коначно више нису потребни овде

доле. С временом, у том свету где време више не постоји, остају без својих малих празника.

Осећао сам неку спрегу, контакт са тим људима који више нису ту, и можда је то разлог што ме је чича тако срдачно прихватио. Мислио је да ћу му бити ваљана спона између овог света и оног којем је, притиснут годинама, стремио.